

De olie van de weduwe

Periodethema: Elisa
2 Koningen 4: 1-7

VOORAF

In 2 Kon. 4: 1-7 vinden we één van de geschiedenissen uit het leven van de profeet Elisa. Elisa is de opvolger van Elia, de bekende profeet die in het Tienstammenrijk optrad ten tijde van koning Achab en Ahazia. In 1 Kon. 19: 19-21 lezen we hoe Elisa door middel van Elia tot het profetenambt geroepen wordt. Tot aan Elia's hemelvaart (2 Kon. 2) vergezelt hij deze dienstknecht van God. Vanaf het moment dat Elia niet meer op deze aarde is, wordt Elisa erkend als zijn opvolger (zie 2 Kon. 2: 15). Elisa's optreden is grotendeels ten tijde van koning Joram van Israël. Van Elisa staan meerdere wonderen vermeld in de Bijbel, waaronder ook het wonder dat in deze perikoop centraal staat.

UITLEG VAN DE TEKST

In vers 1 lezen we over een weduwe. Haar man was één van de 'zonen der profeten'. Elia en Elisa waren in hun tijd dus niet de enige profeten. Er bestonden toentertijd meerdere profetenscholen. We krijgen de indruk dat Elia en Elisa daar de leiding over hadden (zie bijvoorbeeld 1 Kon. 20: 35 en 2 Kon. 2: 1-5). Misschien zijn deze profetenscholen enigszins te vergelijken met een opleiding tot predikant of tot evangelist, pastoraal werker of godsdienstleraar. Hier werden mannen toegerust om het Woord van God aan het volk uit te leggen en te verkondigen. Nu is deze man gestorven. Dat betekent niet alleen bitter verdriet in dit gezin, maar ook grote financiële nood. In die tijd waren er nog geen sociale voorzieningen zoals wij die kennen voor weduwen (al hebben vele weduwen het ook in onze tijd financieel niet breed). De weduwe is haar inkomsten kwijt. Bovendien blijft zij achter met een schuld die haar man in zijn leven heeft

moeten maken, waarschijnlijk omdat hij niet (vol-tijd) kon werken in verband met zijn profeet-zijn (of zijn opleiding op een profetenschool). Blijkbaar had deze man alles over voor de HEERE. Niet voor niets herinnert de vrouw Elisa aan de toewijding waarmee haar man de HEERE diende. Voor de volledigheid wijs ik er nog op dat de uitdrukking dat de man de HEERE vreesde niet betekent dat hij bang voor God was; de 'vreze des HEEREN' betekent de diepe eerbied en de hartelijke liefde waarmee Gods kinderen hun hemelse Vader dienen. Als de weduwe bij de man Gods komt, is er meer aan de hand dan alleen haar financiële nood. Tussen de regels door hoor je de vraag: hoe is deze nood te rijmen met Gods Vaderlijke zorg? Het lijkt er immers op dat hun hartelijke toewijding aan de HEERE het gezin alleen maar in de problemen heeft gebracht. Want inmiddels is de schuldeiser gekomen. Hij wil zijn geld terug. Blijkbaar heeft hij geen medelijden met deze weduwe en met haar kinderen. Als hij merkt dat zij niets heeft om terug te betalen, kondigt hij zonder pardon aan dat hij haar beide zonen mee zal nemen om voor hem als knecht (slaaf) te werken. Op zich was het volgens Gods wetten niet toegestaan dat een Israëliet als een gewone slaaf zou moeten dienen (zie bijvoorbeeld Lev. 25 vanaf vers 39). Wel was een beperkte vorm van slavernij toegestaan, met dien verstande dat de knecht in het zevende jaar met gevulde handen vrijgelaten moest worden (zie bijvoorbeeld Ex. 21 en Deut. 15). Uit onder andere de profetieën van Amos weten we dat de machthebbers er weinig moeite mee hadden om de hand te lichten met deze beschermende maatregelen. Misschien staat de schuldeiser in deze geschiedenis naar de letter van de wet in zijn recht. In ieder geval is zijn on-

barmhartige opstelling in strijd met Gods liefdesgebod. Als hij deze weduwe van haar jongens berooft, heeft zij niemand meer om voor haar te zorgen. Wie ontfermt zich over deze weduwe in nood? In haar ellende roept zij de hulp van Elisa in. Hij is immers de man Gods! Zo zoekt zij het bij de HEERE. Het Hebreeuwse woord voor 'riep' betekent: schreeuwen, lawaai/alarm maken. Zo wordt iets van haar hartstochtelijke noodkreet vertolkt.

Uit vers 2 blijkt dat Elisa oog, oor en hart heeft voor deze arme vrouw. Als Gods profeet voelt hij zich niet te geestelijk of te hoog om haar te helpen in haar concrete nood. Zo weerspiegelt de profeet iets van de ontfermende liefde van de HEERE. Zie bijvoorbeeld Psalm 146, waar van Hem wordt beleden dat Hij de verdrukten recht doet, dat Hij de hongerigen brood geeft, dat Hij de gevangenen losmaakt, dat Hij de gebogenen opricht, dat Hij de rechtvaardigen lief heeft, dat Hij de wees en de weduwe staande houdt. Elisa vraagt haar wat hij voor haar kan doen. Meteen vraagt hij haar ook wat zij in huis heeft. Dat is niet veel. Slechts een kruikje met olie. Het Hebreeuwse woord voor 'kruik' betekent een kleine oliekruik. Blijkbaar heeft zij alles wat van enige waarde was al verkocht. Is er een duidelijker bewijs van de urgentie van haar noodkreet? De olie behoorde bij de overvloedige rijkdom van het beloofde land. Het kan zowel gekruide olie (voor bijvoorbeeld de maaltijd) als lampenolie of zalfolie zijn. In ieder geval gaat het hier om olie die de nodige waarde had (gezien vers 7), waarschijnlijk kostbare zalfolie.

De profeet geeft in vers 3 en 4 een merkwaardige opdracht. De vrouw moet naar huis gaan. Daar moet zij bij de familie, buren en kennissen zoveel mogelijk lege vaten lenen en die meenemen naar haar huis. Elisa bindt haar op het hart dat zij ervoor moet zorgen dat het er in ieder geval niet weinig zullen zijn. Met haar zonen moet zij naar binnen gaan en de deur op slot doen. Vervolgens moet zij beginnen de lege vaten te vullen met de olie uit haar kleine kruikje. Het Hebreeuwse woord voor 'vaten' is een vrij algemeen woord dat allerlei soorten keukengerei, vaten, voorwerpen, huisraad of gereedschap kan betekenen. Het gaat hier om allerlei voorwerpen waarin je olie kunt gieten.

De weduwe stelt geen verdere vragen. Hoe absurd het ook lijkt wat zij moet doen, zij gehoorzaamt de man van God (vers 5). Over geloof gesproken! Het duurt niet lang of haar huisje staat vol met lege potten, pannen, kruiken en verder vaatwerk. De deur gaat op slot. Nieuwsgierige pottenkijkers zijn niet welkom. En dan? Denkt zij nu echt dat zij met dat kleine kruikje iets kan beginnen? Ondertussen begint deze alleenstaande moeder gewoon, samen met haar twee zonen. Zij schenkt in en voordat de nieuwe kruik gevuld is, hebben haar jongens al een nieuw vat klaargezet. Zo blijft zij maar

schenken. En haar jongens sjouwen af en aan om de volle vaten weg te zetten en om leeg aardewerk aan te reiken. De Hebreeuwse woorden 'brachten toe' en 'goot' zijn tegenwoordige deelwoorden (participia) en geven daarmee iets aan van voortdurende activiteit: onophoudelijk zijn zij ermee bezig.

In vers 6 zie je het als het ware voor je: al schenkend vraagt moeder haar zonen om nóg een vat. Dan hoort zij dat er niets meer in huis is waarin zij nog olie zou kunnen gieten. Op dat moment houdt de oliestroom op te vloeien.

Wat zullen de weduwe en haar zonen dankbaar en verwonderd zijn geweest! Daarom gaat zij eerst naar Elisa toe om hem te vertellen van het wonder dat zij heeft meegemaakt (vers 7). Elisa laat de dankbare vrouw weten dat zij de olie voor zichzelf mag gebruiken. Zij mag de olie verkopen om met de opbrengst ervan haar schulden te betalen. Blijkbaar heeft de olie zoveel waarde, dat er nog het één en ander over zal blijven. Dat mag zij gebruiken voor het levensonderhoud van haar gezin. Het is opvallend dat Elisa hier uitdrukkelijk 'de man Gods' wordt genoemd: de enige expliciete verwijzing naar de HEERE in de beschrijving van het wonder. Ondertussen wordt met deze woorden op fijnzinnige wijze verwoord dat het wonder niet het werk is van Elisa, maar van de Gód van Elisa. Hij is het Die uitkomst geeft in de nood. Wat is de HEERE goed! Het woord dat hier in het Hebreeuws staat voor 'schuldheer' is niet hetzelfde als in vers 1. De Statenvertaling vertaalt hier net zoals in vers 1 'schuldheer'. Je kunt het woord ook anders interpreteren en vertalen als 'schuld'.

TER OVERWEGING

Op zich staat in deze verzen niet letterlijk dat de vrouw met haar nood naar de HEERE gaat. Zij wendt zich tot Elisa. Veelzeggend is het dat de profeet in vers 7 de man Gods wordt genoemd. Deze uitdrukking vinden we vaker in de Bijbel voor een profeet. Hiermee wordt de profeet als representant van God voorgesteld. Als de weduwe zich wendt tot de man Gods, zoekt zij het bij de HEERE. Hierin is zij een voorbeeld voor ons, zowel met betrekking tot onze 'lichamelijke' als met betrekking tot ons 'geestelijke' nood. Zie bijvoorbeeld Filip. 4: 6.

De geschiedenis van deze weduwe laat zien dat Gods vaderlijke zorg voor Zijn kinderen niet betekent dat Hij op aarde altijd voorspoed geeft. Het geloof is geen 'onbezorgd- succes-verzekering'. Soms moeten juist Gods kinderen lijden. Denk bijvoorbeeld aan het leven van Job en aan Hebrëen 12; zie verder bijvoorbeeld een tekst als Hand. 14: 22 ('... en dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het Koninkrijk Gods'). Zelfs de lieflijke herderspsalm (Psalm 23) spreekt van het gaan door een 'dal der schaduw des doods'. Deze ge-

schiedenis laat nog veel meer zien dat de hemelse Vader Zijn kinderen niet aan hun lot overlaat. Zie bijvoorbeeld Psalm 86: 7 'In de dag mijner benauwdheid roep ik U aan, want Gij verhoort mij'. Óf psalm 37: 5 'Wentel uw weg op de HEERE, en vertrouwd op Hem, Hij zal het maken'. Ook het indringende slot van Rom. 8 bezingt op machtige wijze de goedheid van de Heere. Allen die de HEERE verwachten, zullen niet beschaamd worden (Ps. 25: 3). Zie ook de Heidelbergse Catechismus, zondag 9 en 10.

Elisa ontfermt zich over deze weduwe (in tegenstelling tot de hardvochtige schuldeiser). Zo wil de HEERE dat Zijn knechten en Zijn kinderen zijn. Het is onze roeping iets van de ontfermende liefde van God te weerspiegelen naar onze naaste. In het geloof gaat het niet om vrome woorden; het is veel belangrijker wie wij zijn in het dagelijkse leven. Veelzeggend is in dit verband Jak. 2: 15-17 'Indien er nu een broeder of zuster naakt zouden zijn, en gebrek zouden hebben van dagelijks voedsel, en iemand van u tot hen zou zeggen: Gaat heen in vrede, wordt warm en wordt verzadigd, en gijlieden zoudt hun niet geven de nooddriftigheden des lichaams, wat nuttigheid is dat? Alzo ook het geloof, indien het de werken niet heeft, is bij zichzelf dood'.

De Heere redt deze weduwe uit haar nood. Let erop hóe Hij dat doet:

a. Hij beproeft het geloof van deze vrouw. Zij vlucht wel met haar nood tot de Heere, maar gelooft zij écht dat Hij haar uitkomst geeft? Zal zij precies doen wat de profeet haar opdraagt, ook als haar eigen hart begint te twijfelen of als haar zonen of de burens het maar dwaas vinden dat zij zoveel vaten in haar huis verzamelt?

b. De Heere helpt deze vrouw door middel van een wonder. Het is voor honderd procent Gods werk. Ondertussen schakelt Hij haar helemaal in. De profeet geeft haar geen handvol geld. Zij moet zelf naar de burens gaan om vaten te verzamelen, zij moet zelf zorgen dat de olie in de lege kruiken geschonken wordt en zelf actie ondernemen om de olie te verkopen en de schulden af te lossen.

c. Als de vrouw veel van de Heere verwacht, zal zij veel van de Heere krijgen, en als zij weinig van Hem verwacht, zal zij weinig ontvangen. Als zij het niet de moeite waard vindt om vele vaten te verzamelen, zal zij weinig olie kunnen verkopen; als zij zich inspant om zoveel mogelijk vaten in huis te halen, zal zij veel olie kunnen verkopen. Dit spoort ons aan om veel van de Heere te verwachten. Zie bijvoorbeeld Luk. 11: 1-13 en Jak. 1: 6-7.

d. De Hoorder der gebeden laat deze vrouw niet aan haar lot over. Dit betekent niet dat Hij al haar verlangens vervult. Waarschijnlijk heeft zij toen haar man nog leefde ook gebeden dat haar man niet zou sterven en nu is zij toch weduwe gewor-

den. Toch toont de Heere hier dat Hij voor haar zorgt (zie bijvoorbeeld 1 Petr. 5: 6-7).

Deze geschiedenis is veelzeggend, omdat de HEERE hier toont hoezeer Hij oog heeft voor onze 'gewone' aardse zorgen. In het 'Onze Vader' leert de Heere Jezus niet alleen te bidden voor onze ziel en zaligheid, maar ook voor ons lichaam en voor ons dagelijkse brood. Ondertussen moeten we ook leren dat de mens bij brood alleen niet zal leven. Zonder Hem Die het Brood des levens is (zie Joh. 6) komen we in de eeuwige honger en kommer. In de Bergrede horen we de Heere Jezus zeggen: 'Daarom zijt niet bezorgd, zeggende: Wat zullen wij eten, of wat zullen wij drinken, of waarmede zullen wij ons kleden? Want al deze dingen zoeken de heidenen; want uw hemelse Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft. Maar zoekt éérst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden' (Matth. 6: 31-33). Deze geschiedenis is een sprekende illustratie daarbij. Immers: de weduwe en haar gestorven man hebben eerst het Koninkrijk Gods gezocht (hij behoorde immers tot de zonen der profeten); het leek alsof zij daarin beschaamd uit zouden komen; nu merkt zij toch dat de Heere voor haar zorgt. 'Welgelukzalig is hij die de God Jakobs tot zijn Hulp heeft; wiens verwachting op de HEERE zijn God is (Ps. 146: 5).' Dat geldt voor het aardse én voor het eeuwige leven.

GELOOFSLEER

- Heidelbergse Catechismus, zondag 9 en 10. Het is goed om erop te letten dat zondag 10 waarin gesproken wordt over de vaderlijke voorzienigheid van God geen zelfstandig thema is. Zondag 10 is verbonden aan zondag 9 en een nadere uitwerking van de geloofsbelijdenis dat de God en Vader van onze Heere Jezus Christus omwille van Zijn Zoon ook mijn God en mijn Vader is, Die voor mij zorgt. Zondag 10 gaat dus niet over de voorzienigheid (afstandelijk), maar over de zorgende handen van mijn Vader (geloofsbelijdenis).
- Heidelbergse Catechismus, zondag 46, vraag en antwoord 121. We mogen in ons gebed onze lichamelijke en geestelijke noden bij de Heere brengen.
- Heidelbergse Catechismus, zondag 50. Geef ons heden ons dagelijks brood.

